

Sınıf Öğretmeni Adayları İle Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması

Comparison of the Attitudes of Pre-Service Primary School Teachers And Pre-Service Special Education Teachers Towards Inclusion

Nejla MUTLU GÖÇMEN
MEB, Akşemsettin İlkokulu, Şanlıurfa
e-posta:nejlamutlu@gmail.com

Metin BOZKURT
MEB, Gazi İlkokulu, Zonguldak
e-posta:bozkurt_metin_67@hotmail.com

Çisem AYDIN
MEB, Özkent Akbilek İlkokulu, Ankara
e-posta: csmakyurek@gmail.com

Özet

Bu çalışmada, sınıf öğretmeni adayları ile özel eğitim öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, iki üniversitenin eğitim fakültelerinde sınıf öğretmenliği bölümü ve özel eğitim bölümü son sınıfında öğrenim görmekte olan 372 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Özbaba (2000) tarafından geliştirilen ‘Okul Öncesi Eğitimde Entegrasyona (Kaynaştırmaya) Karşı Tutum Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının cinsiyet, mezun olduğu lise ve akademik başarı değişkenlerine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Ailede ya da yakın çevrede engelli birey bulunma durumu ve engelli bireyi gözleme deneyimi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Sınıf Öğretmeni Adayları, Özel Eğitim Öğretmen Adayları, Tutum.

Abstract

In the present study, it is aimed to compare the attitudes of pre-service primary school teachers and pre-service special education teachers towards the concept of ‘inclusion’ based on different variables. The study group consists of 372 pre-service teachers studying in primary education and special education departments a faculty of education in two universities. “The Scale of Attitude towards Integration in Preschool Education” developed by Özbaba (2000) was used to collect data. According to study results, there was no significant difference between the attitudes of the pre-service teachers towards inclusion based on the variables of gender, the high school they graduated from, and their academic success. Based on “presence of a disabled individual in one’s environment” and “the experience of observing a disabled individual” variables a significant difference was found. With regards to the pre-service teachers’ attitudes towards inclusion, there was a significant difference in favor of those studying in primary education department.

Keywords: Inclusion, Pre-Service Primary School Teachers, Pre-Service Special Education Teachers, Attitude.

GİRİŞ

“Herkes eşit eğitim fırsatı sağlaması” düşüncesiyle, 1970’li yıllarda İskandinav ülkelerinde ortaya çıkan, Avrupa ve Amerika’ya yayılan normalleştirme ilkesinin eğitsel bir sonucu (Diler, 1998) olan kaynaştırma eğitimi, Türkiye’de 1983 yılı 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasasının 4. maddesi gereğince ilköğretimin her basamağında uygulanmaya başlanmıştır (Sargın ve Sünbül, 2002). Kaynaştırma eğitimi “gerektiğinde sınıf öğretmenine ve/veya yetersizliği olan öğrenciye destek için özel eğitim hizmetleri sağlanması koşuluyla yetersizliği olan öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitimlenmesidir” (Kırcaali-İftar, 1992). Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrencilerin tam ya da yarı zamanlı olarak akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında, öğretmene ve öğrencilere destek hizmetlerinin sağlanması yoluyla eğitim almalarıdır (Gürgür, 2008). Kaynaştırma eğitimi “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır.” (MEB, 2012).

Kaynaştırma eğitimi, sadece özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim sınıfına yerleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Kaynaştırma eğitiminin temel ilkelerinden biri genel eğitim sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli öğrencilere ve öğretmenlerine özel eğitim desteği sağlanmasıdır. Bu destek hizmetleri (1) sınıf içinde sunulan destek eğitim hizmetleri; danışman destekli genel eğitim sınıfı, özel eğitim öğretmeni destekli genel eğitim sınıfı, işbirlikli (birlikte) öğretim destekli genel eğitim sınıfı ve sınıf dışında sunulan destek eğitim hizmetleri; (2) kaynak oda ve gezici özel eğitim öğretmeni olarak iki ana gruba ayrılmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2008).

Çocukların özellikleri ne olursa olsun, alacakları eğitimin etkililiği büyük oranda öğretmen tutumlarına bağlıdır. İletişimin iki yönlü olmasına özen gösterilmeli, özel gereksinimli çocuklara sağlayacağı yararların dışında normal çocuklara sağlayacağı yararları da bulunmaktadır (Darıca, 1992). Ataman (1996)'a göre öğretmen kaynaştırma programında, öğrencilerin öğrenmesine etki edebilecek çok önemli bir faktör konumundadır ve kaynaştırma uygulanan bir sınıfta ayrım yapılmaksızın tüm öğrencilerin öğretmenin olumlu tutumlarını hissetmesi kaynaştırmanın başarısını belirler.

Battal (2007)' a göre kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında sınıf öğretmenine düşen görevler şunlardır: (a) Kaynaştırma başlamadan önce kaynaştırılacak öğrenciyi ve kaynaştırma sınıfını hazırlama, kaynaştırılan öğrencinin eğitsel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeyini belirleme, (b) kaynaştırılan öğrenci için eğitsel amaç saptama, (c) kaynaştırılan öğrenci için öğretim desenleme ve uygulama, (d) kaynaştırılan öğrenci için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunma, (e) kaynaştırılan öğrencinin diğer öğrencilerle etkileşimini sağlama (f) kaynaştırılan öğrenci ile gerçekleştirilen öğretimin etkililiğini değerlendirmektir. Sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrenciyle her gün birlikte olmaları, onlara özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimlerini ve gelişimlerini en iyi şekilde izleme ve onlar hakkında en detaylı bilgiye sahip olma imkânı sağlamaktadır. Dolayısıyla sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrenci için aileye, rehber öğretmene ya da bir uzmana öğrencinin durumuna ilişkin en sağlıklı bilgileri sunan ve öğrencinin eğitimine yönelik yapılan düzenlemeleri uygulayan kişilerdir. Bu nedenle sınıf öğretmenleri, kaynaştırma uygulamalarında oldukça önemli bir role sahiptirler (Diken, 2007).

Türkiye'deki kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine destek hizmetlerin sağlanamaması yapılan kaynaştırma uygulamalarında tüm yükün sınıf öğretmenlerine kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenleri özel gereksinimli öğrencileriyle ilgili yaşanan sorunları aşmakta güçlükler yaşamaktadırlar. Başarılı bir kaynaştırma için önemli olan etmenlerden birisi de tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak, öğrenmelerini kolaylaştıracak biçimde sınıf ortamlarının düzenlenmesidir. Bu düzenlemeden sorumlu olan sınıf öğretmeni, yalnızca olumlu tutumlara sahip olma açısından değil, aynı zamanda sınıfın fiziksel çevresini, programı ve öğretim yöntemlerini öğrencilerin farklı gereksinimlerine göre uyarlama ve etkili sınıf yönetimi tekniklerini kullanma açısından gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalıdır (Sucuoğlu ve Kargın, 2008).

Sınıf öğretmeni adayları ile özel eğitim öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesiyle ve karşılaştırılmasıyla, kaynaştırma eğitime yönelik tutumların geliştirilmesine yönelik uygulama ve etkinliklerin yapılması sağlanabilir. Bunun yanında sınıf öğretmeni adayları ile özel eğitim öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının karşılaştırılmasına yönelik bir araştırma yapılmamıştır.

Bu araştırma, sınıf öğretmeni adayları ile özel eğitim öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1) Öğretmen adaylarının cinsiyet, mezun olduğu lise, genel akademik not ortalaması (GANO), ailede ya da yakın çevrede engelli birey bulunma durumu ve engelli bireyi gözlemleme deneyimi değişkenlerine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2) Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu araştırma, var olan durumu tespit etmeye yönelik olduğundan, 'tarama' modelinin kullanıldığı betimsel bir nicel çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2011).

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Uludağ Üniversitesi ve Bülent Ecevit Üniversitesi eğitim fakülteleri ilköğretim bölümü sınıf öğretmenliği ve özel eğitim bölümü 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Amaçlı örneklemede çalışmanın amacına bağlı olarak çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Araştırmanın örneklemini yukarıda adı geçen bölümlerin 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 372 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklemdeki öğretmen adaylarına ait betimsel istatistik Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarına ait betimsel istatistik

Değişkenler		N	%
Üniversite	Uludağ Üniversitesi	215	57.8
	Bülent Ecevit Üniversitesi	157	42.2
Bölüm	Sınıf Öğretmenliği	263	70.7
	Özel Eğitim	109	29.3
Cinsiyet	Kadın	248	66.7
	Erkek	124	33.3
Mezun Olunan Lise	Genel Lise	169	45.4
	Anadolu- Fen- Süper Lisesi	127	34.1
	Meslek Lisesi	21	5.6
	Kolej- Özel Lise	2	.5
	İmam-Hatip Lisesi	2	.5
	Anadolu Öğretmen Lisesi	49	13.2
	Açık Öğretim Lisesi	2	.5
	Genel Akademik Not Ortalaması (GANO)	1.00-1.80	2
	1.81-2.60	124	33.3
	2.61-3.40	194	52.2
	3.41-4.00	52	14.0
Ailenizde ya da yakın çevrenizde engelli var mı?	Var	104	28.0
	Yok	268	72.0
Daha önce engelli bir bireyi gözlemlene deneyiminiz oldu mu?	Evet	251	67.5
	Hayır	121	32.5
TOPLAM		372	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının dağılımına bakıldığında %57.8’i (215) Uludağ Üniversitesinde, %42.2’si (157) Bülent Ecevit Üniversitesi’nde öğrenim görmekte; %70.7’si (263) sınıf öğretmenliği, %29.3’ü (109) özel eğitim bölümünde öğretmen adayı; %66.7’si (248) kadın, %33.3’ü (124) erkek; %45.4’ü (169) genel lise, %34.1’i (127) Anadolu-Fen-Süper lise, %5.6’sı (21) meslek lisesi, %0.5’i (2) kolej-özel lise, %0.5’i (2) İmam-Hatip Lisesi, %13.2’si (49) Anadolu Öğretmen Lisesi, %0.5’i (2) Açık Öğretim Lisesinden mezun olmuştur. Öğretmen adaylarının %0.5’i (2) 1.00-1.80, %33.3’ü (124) 1.81-2.60, %52.2’si (194) 2.61-3.40, %14’ü (52) 3.41-4.00 aralıklarında genel akademik not ortalamasına sahiptir. Öğretmen adaylarının %28’inin (104) ailesinde ya da yakın çevresinde engelli birey bulunmakta iken, %72’sinin (268) ailesinde ya da yakın çevresinde engelli birey bulunmamaktadır. %67.5 (251) öğretmen adayının daha önce engelli bir bireyi gözlemlene deneyimi olmuş, %32.5’inin (121) böyle bir deneyimi olmamıştır.

Örneklem grubundaki öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında uygulama okullarında engelli öğrenci bulunma durumu ve kaynaştırma dersi dışında özel eğitim ile ilgili başka ders alıp almama durumuna ilişkin betimsel veriler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında uygulama okullarında engelli öğrenci bulunma durumuna ilişkin betimsel veriler

		Sınıf Öğretmenliği	Özel Eğitim
		N	N
Engelli öğrenci var mı?	Var	65	109
	Yok	198	0

Tablo 2 incelendiğinde, sınıf öğretmenliği bölümündeki 65 öğretmen adayının uygulama okulunda engelli öğrenci bulunmakta iken, özel eğitim bölümündeki 109 öğretmen adayının uygulama okullarındaki tüm öğrenciler engellidir.

Veri toplama aracı

Verilerin toplanması için Kırcaali-İftar'ın (1992) “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler” ve Özyürek'in “Engelli Kişilere Yönelik Değiştirilen Tutumların Sürekliliği” adlı çalışmalarından yararlanarak Özbaba (2000) tarafından geliştirilen ‘Okul Öncesi Eğitimde Entegrasyona (Kaynaştırmaya) Karşı Tutum Ölçeği’ kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert tipindedir. Ölçekte puanlama, “Hiç katılmıyorum” (1), “Az katılıyorum” (2), “Katılıyorum” (3), “Çok katılıyorum” (4), “Tamamen katılıyorum” (5) şeklinde derecelendirilmiştir. 3., 6., 8., 11., 14., 15., 17., 18., 21., 22., 24., 27. ve 30. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Araştırmada katılımcıların en yüksek alabileceği kaynaştırma puanı 150 (olumlu tutum), en az alacağı kaynaştırma puanı ise 30 (olumsuz tutum)’dur. Özbaba (2000) tutum ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla, ölçeği bir hafta ara ile tekrar uygulamıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı .97, iç tutarlılıkta ise Spearman Brown .91, Horst .91 ve Cronbach alpha değeri .92 olarak belirlenerek tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada “Okul Öncesi Eğitimde Entegrasyona (kaynaştırmaya) Karşı Tutum Ölçeği”ne ilişkin geçerlik ve güvenilirlik hesaplamasının pilot uygulaması 150 öğretmen adayı ile yapılmıştır. Pilot uygulama, öğretmenlere uygulanarak geliştirilen ve geçerlik güvenilirlik hesaplaması yapılan bir ölçeğin farklı örneklem grubunda çalışıp çalışmayacağını test etmek amacıyla yapılmıştır. Buna göre Cronbach alpha katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Toplam varyansın %67’sini açıkladığı; faktör yüklerinin .40 ile .88 arasında olduğu belirlenmiştir. Buna göre kullanılan tutum ölçeğinin güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür.

Verilerin analizi

Veri toplama araçlarına verilen cevaplar kodlanarak, SPSS 20.0 istatistik paket programına yüklenmiştir. Cevapların normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek için, Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına verilen cevapların normal bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, frekans, standart sapma, ikili karşılaştırmalar için t testi, ANOVA kullanılmış ve yapılan istatistiksel analizlerin tümünde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Özetle verilerin analizinde parametrik testlerde kullanılan iki bağımsız örneklemlili t-testi (Independent Samples t test) ve ANOVA analizi sonucunda bulgulara ulaşılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının karşılaştırılması

Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumları t testi ile incelenmiştir. Bir farklılık oluştuğunda bu farklılığa neden olan etkinin ne düzeyde olduğunu belirlemek için t-testi sonuçları yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, oluşan etkinin büyüklüğünü belirlemek için etki büyüklüğü Cohen d değeri hesaplanmıştır. Sonuçlar aşağıdaki Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3.Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının karşılaştırılması

Bölüm	N	\bar{X}	Ss	t	p
Sınıf öğretmenliği	263	99.92	8.77	5.60	.000*
Özel eğitim	109	94.25	9.11		

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p = .000$; $p < .05$). Etki büyüklüğü değeri Cohen $d = .63$ olarak hesaplanmıştır. Cohen, d değerinin 0,2’den küçük olması durumunda, etki büyüklüğünün zayıf, 0,5 olması durumunda orta ve 0,8’den büyük olması durumunda ise kuvvetli olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir (Kılıç, 2014). Bu durumda, etki büyüklüğü değeri ($d = .63$) göz önünde bulundurulduğunda, öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında “orta” düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının cinsiyet, ailede ya da yakın çevrede engelli birey bulunma durumu ve engelli bireyi gözlemleme deneyimi değişkenlerine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumları

Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında cinsiyet, aile ya da yakın çevrede engelli durumu ve engelli bireyi gözlemleme deneyimi değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için t testi ile incelenmiştir. Sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının, cinsiyet, ailede ya da yakın çevrede engelli birey bulunma durumu ve engelli bireyi gözlemleme deneyimi değişkenlerine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumları

Değişkenler		N	\bar{X}	Ss	İstatistic	p
Cinsiyet	Kadın	248	98.92	8.85	t=1.90	.059
	Erkek	124	96.94	9.85		
Ailenizde ya da yakın çevrenizde engelli birey olma durumu	Evet	104	96.52	9.10	t=-2.292	.023*
	Hayır	268	98.94	9.21		
Engelli bireyi gözlemleme deneyimi	Evet	251	96.90	9.18	t=-4.249	.000*
	Hayır	121	101.07	8.71		

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir ($p = .059$; $p > .05$). Ailede ya da yakın çevrede engelli birey bulunma durumu değişkenine göre, çevresinde engelli birey bulunmayan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p = .023$; $p < .05$). Engelli bireyi gözlemleme deneyimi değişkenine göre, engelli bireyi gözlemleme deneyimi olmayan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p = .000$; $p < .05$).

Öğretmen adaylarının mezun olduğu lise ve Genel Akademik Not Ortalaması (GANO) değişkenlerine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumları

Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında mezun olduğu lise, genel akademik not ortalaması (GANO) değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA ile test edilmiştir. Sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının mezun olduğu lise ve genel akademik not ortalaması (gano) değişkenlerine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumları

Değişkenler		N	\bar{X}	Ss	İstatistic	p
Mezun olunan lise	Genel lise	169	99.17	8.09	F=1.897	.080
	Anadolu- Fen- Süper Lisesi	127	98.44	9.69		
	Meslek Lisesi	21	98.61	9.48		
	Kolej- Özel Lise	2	92.50	3.53		
	İmam-Hatip Lisesi	2	101.50	6.36		
	Anadolu Öğretmen Lisesi	49	94.46	11.05		
	Açık Öğretim Lisesi	2	101.00	9.89		
Genel Akademik Not Ortalaması (GANO)	1.00-1.80	2	94.50	14.84	F=1.209	.306
	1.81-2.60	124	97.32	9.29		
	2.61-3.40	194	99.10	9.25		
	3.41-4.00	52	97.48	8.77		

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının mezun olduğu lise ($p = .080$; $p > .05$) ve genel akademik not ortalaması ($p = .306$; $p > .05$) değişkenlerine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Sınıf öğretmeni öğretmen adayları ile özel eğitim öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan araştırma sonuçları aşağıda yer almaktadır:

Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ekşi (2010) sınıf öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili tutumlarının karşılaştırılması adlı tezinde özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili tutumları, sınıf öğretmenlerine göre daha olumlu olduğu yönünde anlamlı farklılık tespit etmiştir. Bu sonuç yapılan çalışma ile örtüşmemektedir.

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Özbaba (2000) okul öncesi eğitimcilerin ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocuklar ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına) karşı tutumları adlı tezinde; Bek, Gülveren ve Başer (2009) sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları makalesinde; Ekşi (2010) sınıf öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili tutumlarının karşılaştırılması adlı tezinde; Şahbaz ve Kalay (2010) okulöncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumları makalesinde; Gülerüz ve Özdemir (2015) sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumları makalesinde cinsiyet değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını görülmektedir. Bu bulgular çalışma ile tutarlılık göstermektedir.

Öğretmen adaylarının ailesinde ya da yakın çevresinde engelli birey bulunma durumu değişkenine göre çevresinde engelli birey bulunmayan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Özbaba (2000) okul öncesi eğitimcilerin ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocuklar ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına) karşı tutumları adlı tezinde engelli çocuk sahibi olma değişkenine göre; Kayhan, Şengül, ve Pıstav Akmeşe (2012) ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinde aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmaması değişkenine göre; Kuzu (2011) öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ve öz duyarlık düzeylerinin karşılaştırılmasında engelli bir yakınının olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgular ile araştırma sonuçları paralellik göstermemektedir.

Öğretmen adaylarının engelli bireyi gözlemlene deneyimi değişkenine göre kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında, engelli bireyi gözlemlene deneyimi olmayan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ailesinde ya da yakın çevresinde engelli bir birey bulunmayan ve engelli bir bireyi gözlemlene deneyimi olmayan öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olması dikkat çekicidir. Toplum arasında, ailesinde ya da yakın çevresinde engelli birey bulunan ve engelli bireyi gözlemlene deneyimi olan kişilerin engelli bireylere olan tutumlarının daha olumlu olacağına ilişkin genel bir kanı olduğu düşünüldüğünden bu bulgu düşündürücüdür. Ayrıca ailesinde ya da yakın çevresinde engelli birey bulunmayan öğretmen adaylarının engelli bireyleri tanımadığı ve onların eğitimine yönelik zorluğu bilmediği için olumlu tutum göstermiş olabilirler.

Öğretmen adaylarının mezun olduğu lise ve akademik başarı değişkenlerine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Şahbaz ve Kalay (2010) okulöncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarında, Kayhan vd. (2012) ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinde mezun olduğu lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Bu bulgular çalışma ile örtüşmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda şu öneriler getirilebilir. Bu çalışmada sınıf öğretmenliği ve özel eğitim bölümü öğretmen adayları ele alınmıştır. Eğitim fakültesi bünyesinde diğer alan öğretmenliği bölümünde kaynaştırma dersi ya da özel eğitim dersi alan öğretmen adaylarının tutumları ve görüşleri incelenebilir.

Kaynaştırma öğrencisi sadece sınıf öğretmeni ya da özel eğitim öğretmenin sorumluluğu olarak görülmemelidir. Gelişimi doğrultusunda eğitime devam ettikçe farklı branş öğretmenleri ile karşılaşma olasılıkları vardır. Bu sebeple branş öğretmenlerinin tutumları ve görüşleri incelenebilir.

Engelli bireyi gözlemlene deneyimi olan öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumunun daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre, Öğretmenlik Uygulaması dersi kapsamında uygulama okullarının her sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayabilir. Kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıflarda her öğretmen adayının staj yapması kriteri konulursa, kaynaştırma öğrencisine eğitimin nasıl olması gerektiğine yönelik deneyim kazanabilmesi açısından faydalı olabilir. Ayrıca özel eğitim okullarına ziyaretler düzenlenerek de duyarlılık ve olumlu tutum geliştirilmesi açısından yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

- Ataman, A. (1996). Öğretmen Yetiştiren Eğitim Fakültelerine Öğretim Elemanı Yetiştirilmesi Ve Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi. *Yeni Türkiye (Eğitim Özel Sayısı)*, 2 (7), 382-389.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Bek, H., Gülveren, H. ve Başer, A. (2009). Sınıf Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2(2), 160-168.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 7. Baskı. Ankara: Pegem Yayınları.
- Darıca, N. (1992). *Özürlü Çocukların Eğitiminde Entegrasyonun Önemi*. 1. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, (S.183-185). İstanbul: Ya-Pa.
- Diken, İ. H., (2007). Kaynaştırma Uygulamalarında İşbirliği. S. Eripek (Dü.) İçinde, *İlköğretimde Kaynaştırma* (1. B., S. 65-86). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Diler, N. (1998). *Kaynaştırma Kavramı, Kaynaştırma Uygulamaları Ve Etkili Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler*. 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Edirne.
- Ekşi, K. (2010). *Sınıf Öğretmenleri İle Özel Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Tutumlarının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güleryüz, B. ve Özdemir, M. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (3). 53-64.
- Gürgür, H. (2008). *Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı İlköğretim Sınıfında İşbirliği İle Öğretim Yaklaşımının İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kayhan, N., Şengül, A. ve Piştav Akmeşe, P. (2012). İlköğretim Birinci Ve İkinci Kademe Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Journal of Research in Education and Teaching.*, 1 (3), 268-278.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. (22. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, S. (2014). Etki Büyüklüğü. *Journal of Mood Disorders*, 4 (1), 44-46.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). Özel Eğitimde Kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16 (86), 45-50.
- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumları Ve Öz Duyarlık Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- MEB, (2012). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, *Resmi Gazete*, Yayımlı Tarihi: 21 Temmuz, 2012, Sayısı: 28360.
- Özbaba, N. (2000). *Okul Öncesi Eğitimcilerin Ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İle Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sargın, N. ve Sünbül, A. M. (2002). *Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumlarının (Çeşitli Değişkenler Açısından) İncelenmesi*. XI. Eğitim Bilimleri Kongresi. (Sf. 1-16). KKTC: Yakın Doğu Üniversitesi.

Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2008). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Şahbaz, Ü. ve Kalay, G. (2010). Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (19), , 116-135.

EXTENDED ABSTRACT

Comparison of The Attitudes Of Pre-Service Primary School Teachers And Pre-Service Special Education Teachers Towards Inclusion

Inclusion is defined as the practice in which students with special needs are educated in regular classes with their peers part-time or full-time through the provision of support services to students and teachers. Teachers' attitudes are very important in the success of inclusion. In the present study, it is aimed to compare the attitudes of pre-service primary school teachers and pre-service special education teachers towards the concept of 'inclusion' based on different variables.

This is a descriptive study where survey method is employed as it aims to determine a current situation. The study group consists of 372 pre-service teachers studying in primary education and special education departments of a faculty of education. "The Scale of Attitude towards Integration in Preschool Education" developed by Özbaba (2000) based on "Opinions Relative to Inclusion Scale" by Kırcaali- İftar (1992) and "Continuity of Changing Attitudes Toward Individuals with Disabilities" by Özyürek was used to collect data. It is a five-point Likert-type scale. The items are rated as follows: Strongly agree (1), Slightly agree (2), Agree (3), Agree much (4), Strongly disagree (5). The highest inclusion score that a participant can get is 150 (positive attitude), while the lowest is 30 (negative attitude). In the present study, the pilot validity and reliability calculations related to "The Scale of Attitude towards Integration in Preschool Education" was carried out with 150 pre-service teachers. Cronbach's alpha coefficient was found to be .77. It was determined that the total variance explained was 67%, while the factor loadings ranged between .40 and .88. Accordingly, the attitude scale was determined to be valid and reliable. The answers taken using data collection tools were coded and uploaded onto SPSS 20.0 statistical package. In the analysis of data, arithmetic mean, frequency, and standard deviation were used, while t-test and ANOVA were used for paired comparisons and the significance level was taken as .05 in all statistical analyses.

With regards to the pre-service teachers' attitudes towards inclusion, there was a significant difference in favor of those studying in primary education department. Ekşi (2010) reports in his thesis titled "Comparison of the attitudes of primary school teachers and special education teachers towards inclusion" that the attitudes of special education teachers are more positive in comparison to those of primary school teachers. No significant difference was found between the attitudes of pre-service teachers towards inclusion based on gender. Based on "presence of a disabled individual in one's environment" variable, a significant difference was found in favor of the pre-service teachers not having any disabled individual in their environment. Based on "the experience of observing a disabled individual" variable, there was a significant difference between the attitudes of the pre-service teachers towards inclusion in favor of those not having an opportunity to observe a disabled individual. There was no significant difference between the attitudes of the pre-service teachers towards inclusion based on the variables of gender, the high school they graduated from, and their academic success. Based on these findings, the following recommendations can be made: There may not be students with special needs in each classroom in schools that pre-service teachers visit within the scope of the Teaching Practice course. It may be useful to set a criterion for every pre-service teacher to make a practice in classrooms where they can observe students engaged in inclusion. As the teachers of classrooms where there are students with special needs may think that the information they give to pre-service teachers about these students will set an example, their attitudes towards inclusion might positively be affected. Thus, inclusion should be emphasized in end-of-year seminars. It is also possible to increase consciousness by giving in-service and pre-service trainings to teachers and pre-service teachers who assume an active role in inclusion.